

ویژه کارکنان شهرداری‌ها، دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی شهر و روستا

فرایند تهیه طرح‌های شهری در ایران

سیاست‌های جنبی و الحاقی جدید در محتوای طرح‌های شهری

از جمله مهم‌ترین، بارزترین جنبه‌های محتوایی که در سال‌های اخیر به طرح‌های توسعه شهری افزوده گردیده می‌توان به دو مورد پدافند غیرعامل و بازآفرینی شهری به شرح ذیل اشاره نمود:

۱- الزامات و ملاحظات دفاعی و پدافند غیرعامل جهت رعایت در کلیه طرح‌های توسعه و عمران شهری:

براساس مصوبه سال ۱۳۹۶ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، الزامات و ملاحظات دفاعی و پدافند غیرعامل جهت رعایت در کلیه طرح‌های توسعه و عمران شهری ابلاغ و هم‌زمان برای توسعه کیفی آن از نظرات جامعه حرفه‌ای و مجامع علمی استفاده شود.

براین اساس وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح با همکاری سازمان پدافند غیرعامل تمهیدات لازم جهت آموزش الزامات و ملاحظات مذکور به مهندسین مشاور تهیه‌کننده طرح‌های توسعه و عمران را اتخاذ نموده و معمول می‌نماید براساس این مصوبه تهیه اسناد مربوط به پدافند غیرعامل در کلیه مراکز استان‌های کشور الزامی می‌باشد. لذا به پیوست دستورالعمل فوق الزامات و ملاحظات دفاعی و پدافند غیرعامل و به همراه دستورالعمل مکان‌یابی مراکز حیاتی و حساس (موضوع بند یک الزامات و ملاحظات دفاعی و پدافند غیرعامل مورد تأیید سازمان پدافند غیرعامل کشور) جهت اجرا و استفاده در طرح‌های توسعه و عمران شهری ابلاغ شده است.

۲- سیاست‌های بازآفرینی شهری به منظور ارتقای قابلیت زیست‌پذیری و کیفیت زندگی شهری در محدوده‌های هدف:

شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در سال ۱۳۹۷ با طرح این مسئله که سیاست‌ها و برنامه‌های اتخاذ شده در طرح‌های شهری به دلایل مختلف نه تنها روند تنزل کیفیت زندگی را مانع نشده بلکه در مواردی به تشدید مسائل این مناطق منجر شده است. و با توجه اینکه تغییرات و تحولات شهری دهه‌های اخیر و در نتیجه جابجایی‌های جمعیت در شهرهای کشور به‌ویژه کلان‌شهرها باعث بروز مسائل و مشکلات عدیده‌ای چون بروز پدیده اسکان غیررسمی و بد مسکنی در نواحی فرودست شهری، تخلیه بافت‌های مرکزی شهرها و تنزل کیفیت زندگی در این مناطق شده است، «سیاست‌های بازآفرینی شهری به منظور ارتقای قابلیت زیست‌پذیری و کیفیت زندگی شهری در محدوده‌های هدف» را تصویب نمود.

براین اساس در این چارچوب ضرورت تغییر در سیاست مواجهه با این محدوده‌ها را در فرایند برنامه‌ریزی برای توسعه شهرها را مطرح می‌سازد که عبارتند از:

فقدان نگاه آمایشی و بی‌توجهی نسبت به ماهیت پیچیده شهرها، عدم وفاق ملی و همگرایی دستگاه‌های مختلف مؤثر در مدیریت شهری، توجه صرف به ابعاد کالبدی و زیباشناسی و کمبود توجه به سرزندگی اجتماعی، اقتصادی، و ملاحظات زیست محیطی، بی‌توجهی به ارزش‌ها و ثروت‌های فرهنگی تاریخی شهرها و در معرض خطر تخریب بودن آثار بجا مانده، کیفیت نازل و ناایمن ساخت‌وساز، عدم توجه به ظرفیت‌های موجود در برنامه‌های توسعه محدوده‌های ناکارآمد، عدم توجه به نقش کنشگران به‌ویژه شهرداری‌ها به‌عنوان مجری سیاست‌ها و مشارکت ساکنان.

سند ملی راهبردی بهسازی، نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری مصوب هیات محترم دولت (۱۳۹۳)، مصوبه‌های شورای عالی شهرسازی و معماری سال ۱۳۹۳ درخصوص تغییر انگاره‌های نظری از رویکرد «فرسودگی» به «ناکارآمدی»

و تأکید بر مفهوم بازآفرینی شهری، و مصوبه (۱۳۹۶) درخصوص رویکردهای اصلی حفاظت و احیای محدوده‌های تاریخی و فرهنگی، و ابلاغیه سال ۱۳۹۷ درخصوص شیوه‌نامه‌ی تعیین محدوده‌های هدف بازآفرینی شهری، تصویب برنامه ملی بازآفرینی شهری در ستاد ملی بازآفرینی شهری (۱۳۹۶)، الزامات قانونی متعددی هستند که در همین راستا در سال‌های اخیر تبیین گردیده‌اند. اسناد فوق و در فرادست همه آن‌ها احکام ماده‌های ۵۹، ۶۰، ۶۱ قانون برنامه ششم توسعه، رویکرد بازآفرینی شهری را به‌عنوان ضرورتی برای بازاندیشی در فرایندها، روش‌ها، و ابزارهای مرسوم برنامه‌ریزی شهری در مواجهه با محدوده‌های ناکارآمد شهری (شامل محدوده‌های تاریخی، پهنه‌های ناکارآمد میانی، سکونتگاه‌های غیررسمی، پهنه‌های با پیشینه روستایی و محدوده‌های با کاربری ناهمگون شهری) مورد تأیید قرار می‌دهند. انتخاب بازآفرینی شهری در اسناد فوق‌الذکر به‌عنوان سیاست اصلی در ارتقاء کیفیت زندگی در محدوده‌های ناکارآمد و به‌عنوان نقاط محرک توسعه شهری ضرورت تبیین چارچوبی روشن از مفاهیم پایه و راهکارهای اجرایی این سیاست را به منظور اعمال در برنامه‌ریزی و اقدام در این محدوده‌ها در پیش رو مطرح می‌سازد. بر این اساس سند پیش رو، مشخص می‌سازد که سیاست بازآفرینی شهری از طریق چه قوانینی، توسط چه نهادهایی و در چارچوب تولید چه اسنادی محقق خواهد شد. این سند بستری برای اصلاح فرایندها، روش‌ها و ابزارهای رایج در برنامه‌ریزی برای بازآفرینی محله‌ها و محدوده‌های هدف خواهد بود.

سیاست بازآفرینی شهری دربرگیرنده نگرش و اقداماتی جامع و یکپارچه برای هدایت روند رشد و توسعه شهری پایدار به منظور احیای هویت شهرها و محله‌ها، ارتقای کیفیت زندگی شهری و قابلیت زیست‌پذیری شهرها است. بر اساس سند ملی راهبردی احیاء، بهسازی و نوسازی و توانمندسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری (۱۳۹۳)، اهداف کلان و اصول هادی برای تحقق سیاست بازآفرینی در دو حوزه پیشگیری و درمان به شرح زیر تعریف می‌شوند: در حوزه پیشگیری، انتظار می‌رود که برنامه‌ها و اقدامات لازم برای جلوگیری از گسترش و بازتولید محدوده‌های ناکارآمد در مقیاس طرح‌های جامع با اتخاذ رویکرد نوین تدوین و به اجرا رسند. در این مقیاس بر توزیع متوازن جمعیت و فعالیت با رویکرد آمایشی و توسعه سرزمین با توجه به ظرفیت‌های توسعه پایدار درون شهرها و پرهیز از گسترش بی‌رویه شهرها که موجب تخریب منابع طبیعی و آثار ناگوار زیست‌محیطی می‌شود تأکید می‌شود. این طرح‌ها بهره‌گیری از اراضی ناکارآمد، ناهمگون و متخلخل واقع در محدوده شهرها را به‌مثابه اراضی ذخیره برنامه‌های احیاء، بهسازی و نوسازی شهری در چارچوب طرح‌های توسعه شهری مورد توجه قرار می‌دهند. برنامه‌های فقرزدائی، ایجاد پیوند بین توسعه کالبدی و اقتصادی اجتماعی شهرها، و تأمین فضای زندگی در استطاعت مالی خانوارهای کم‌درآمد در چارچوب طرح‌های جامع با رویکرد نوین از دیگر ارکان مهم در پیش‌نگری و پیش‌گیری از گسترش محدوده‌های ناکارآمد شهرها است. در حوزه درمان، سیاست اجرایی بازآفرینی ناظر بر تدوین برنامه‌ها و اقدامات درمانی در مقیاس بافت‌های هدف و در چارچوب نظام هماهنگ در سیاست‌گذاری توسعه شهرها است که در قالب تدوین برنامه بازآفرینی در مقیاس محله اجرا می‌شوند.

